

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Яницька О. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології*

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Іванюта О. В.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Швидкі зміни соціальної ситуації в усіх сферах суспільного життя пов'язані із необхідністю управління власними діями та проявами активності в цілепокладанні. Сучасна людина постає передо необхідністю вибору цілей, розв'язання особистісних завдань, які пов'язані з осмисленням життєвого шляху, так як важливою умовою самореалізації є цілепокладання. Таким чином, сьогодення вимагає постійної роботи молодого покоління над собою, життєвої та професійної самореалізації, яка передбачає результати вибору студентами особистісної позиції, цілей та засобів їх досягнення. Життєві орієнтири сучасної молоді не постійні. Це пов'язане з нестійкістю у політичній і економічній сферах нашого суспільства. За таких умов прийняття стратегічних рішень молоддю є важким та нестійким. Наявність цих тенденцій обумовлює доцільність підготовки студентської молоді до планування життєвих цілей. Успішність цього процесу залежить від повноти урахування психолого-педагогічних основ цілепокладання. Процес цілепокладання здобувачів вищої освіти належить до числа найменш досліджених психологічних проблем. У психології існують лише окремі роботи присвячені аналізу процесу постановки суб'єктом цілей Бех (1996р.). Аналіз здібностей до цілепокладання у студентів та аспірантів ми знаходимо у роботі Дмитрієвої (2009 р.). В дослідженні цілепокладання студентів визначається, як одна із складових готовності майбутнього фахівця до управлінської діяльності.

Метою окреслених тез є розкриття теоретичних підходів до дослідження цілепокладання та вивчення концептуальних підходів щодо визначення сутності, компонентів, особливостей цілепокладання студентів. Більшість дослідників розглядають цілепокладання, як інтелектуально-діяльнісну характеристику особистості, яка проявляється у створенні моделі бажаного результату, подальшому прагненні та праці, спрямованій на його досягнення. Однак, у дослідженнях існує велика відстань між філософсько–методологічним трактуванням цілепокладання та чітким визначенням місця цього феномену у складі цілісного інтелектуально-діялісного акту суб'єкта. Мета надає життю людини змісту, задає певний напрямок руху, зезпечує можливості особистісної і професійної самореалізації суб'єкта. Як засвідчують дослідження Попова & Дмитрієвої (2009), більшість здобувачів вищої освіти мають невисокі показники за критерієм «цілепокладання». Наявність цих тенденцій і обумовил наше звернення до цієї проблематики. У психології мислення проблемі цілепокладання присвячен рядо досліджень.

Психологічна модель цілепокладання передбачає два етапи: перший – формування цілі; другий – її досягнення. Саме тому у психологічну модель включаються особистісні фактори, які зезпечують функціонування мети діяльності суб'єкта, а також фактори мотиваційні, які спрямовані на досягнення мети. Цей процес передбачає отримання змісту та формування особистісного ставлення до нього. Особистісні відносини визначають ступінь присвоєння цілі та впливають на її ефективність. Таким чином, ставлення до цілі проявляється в оціночній активності суб'єкта. Саме тому психологічна модель включає етапо додіялісної (апріорної) оцінки цілі.

При цьому оцінюється широке кол умов прийняття цілі : ставлення до наявної мотивації, до установок та цінностей особистості. Апріорне оцінювання носить різний характер та залежить від психологічного захисту критичності, тощо – і є фактором суб'єктивізації цілі. За цих умов вимоги перетворюються у реальну ціль індивіда і тому саме стають важливим компонентом структури цілепокладання мотиваційного аспекту.

У дослідженні Севостьянова (2018) бул виявлено, що вузьких соціальних мотивів (сімейне благополуччя, особистісний комфорт) у цілепокладанні студентів значн більше, ніж соціальних, дослідницьких та пізнавальних. Тобт спостерігається інверсія: переважають егоїстичні мотиви. Автор визначив гендерні особливості цілепокладання. У студенток цілепокладання у більшості пов'язане з народженням дітей, придбанням нерухомості; юнаки більшу увагу надають кар'єрному росту, високому заробітку. Аналіз інверсійних відносин у ієрархічних системах показує, що цілі і мотиви утворюють ієрархічні системи, у яких

незначні елементи, з певних обставин, починають нувати головного значення. Це може приводити до соціальних протиріч.

У дослідженнях Помиткіної (2019) аналізується постановка та реалізація життєвих цілей здобувачів вищої освіти у найважливіших сферах життя: професійному самовизначенні, виборі шлюбного партнера, визначенні власної життєвої позиції. Дослідником зроблен важливий висновок щодо необхідності підготовки студентської молоді до постановки та реалізації життєвих цілей, що може досягатися шляхом впровадження у практику ЗВ заходів, спрямованих на прийняття студентами стратегічних життєвих рішень.

Проблема постановки і досягнення цілей висвітлена у працях Бега (1996), Помиткіної (2019), Долгих (2006). У дослідженнях доведено, що стратегія постановки цілей започатковується у підлітковому та юнацькому віці, що мотивує молодь на досягнення та готує її до прийняття відповідальних життєвих рішень. Таким чином, цілі, разом з мотивами, виступають як визначальним, так і регулюючим аспектом діяльності, тобт надають їй особистісного характеру. Постановка цілі передбачає пізнання обставин діяльності та визначення засобів її досягнення. Це, у свою чергу, відображається в плануванні діяльності та прийнятті рішення. Тобто, після того, як поставлена ціль та складен план її реалізації, починається діяльність яка складається із дій та включає операції. На основі вище проаналізованого очевидно, що для вивчення глибини міркувань щодо майбутнього доцільн використовувати методу, спрямовану на вивчення протяжності та конкретності планів. З метою дослідження структурованості завтрашнього дня доцільн використовувати методику виявлення ставлення до планування власного життя.

Важливим моментом в цілепокладанні є дослідження домінантних орієнтацій. З цією метою доцільн використовувати Самоактуалізаційний тест (САТ) у модифікації Загіка & Гозмана. Він дозволить дослідити рівень самоактуалізації особистості. Студентам можна пропонувати опитувальник, який складається зі 108 суджень САТ і має дві базові шкали: шкала орієнтації в часі та шкалу підтримки. Перша визначає зорієнтованість людина на сьогоднішній день. Друга – наявність у людини особистісної мети, чутливість до вплив навколишнього середовища. Самоактуалізована особистість незалежна у поглядах від впливів оточуючих та живе і реалізує себе у сьогоднішній день. При діагностиці цілепокладання доцільними будуть і методики визначення рівня мотивації досягнень. Здійснений аналіз психологічних аспектів цілепокладання переконлив доводить, що його зміст включає постановку суб'єктом цілей (усвідомлення орієнтирів дій) нової цільової перспективи у індивіда, що становить перспективу розвитку його діяльності і розвитку його як

особистості. Тому під час дослідження важлив розглядати часову перспективу в структурі цілепокладання.

Співвідношення цілепокладання з мотиваційною-потребнісною сферою є визначальним для розуміння цілепокладання. Механізм цілепокладання не обмежується мотиваційною сферою, він включає ще й потребувальну. Це необхідно враховувати під час класифікації цілей, які виникають на основі цих потреб. Визначальним у розвитку цілепокладання є підлітковий та юнацький вік. Тому важливо, саме у цьому віці проводити заходи, спрямовані на прийняття юнацтвом стратегічних рішень. Саме на цих положеннях і має будуватися добір методик вивчення особливостей цілепокладання молоді.

Перспективним напрямком дослідження є використання обґрунтованих дослідницьких методів, спрямованих на виявлення особливостей цілепокладаючої активності у студентів.

Література:

1. Попов, Л. М., & Дмитриева, И. А. (2009). Экспериментальное исследование развития способности студентов к целеполаганию. Ученые записки Казанского университета. Гуманитарные науки, 151 (5-1), 266-273. Взято с <https://cyberleninka.ru/article/n/eksperimentalnoe-issledovanie-razvitiya-sposobnosti-studentov-k-tselepolaganiiyu>.
2. Леонтьев, А. Н. (2004). Деятельность, сознание, личность. Избранные психологические произведения. Москва: Смысл; Академия.
3. Севостьянов Д. А. (2018). Социальные инверсии и образование. Высшее образование в России, 12, 39-49. Взято с <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnye-inversii-i-obrazovanie>.
4. Помиткіна Л. (2019). Цілепокладання як основа прийняття студентами стратегічних життєвих рішень. Проблеми сучасної психології, 20, 531-539. Взято з <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2013-20.p>.
5. Бех І. Д., & Павелків Р. В. (1996). Ціннісна система як критерій особистісного виміру. Українська психологія: сучасний потенціал: матеріали Четвертих Костюківських читань, № 1 68-76.
6. Долгих, Л. М. (2006). Гендерні особливості кар'єрних стратегій студентської молоді. Проблеми загальної та педагогічної психології, 8 (7), 169-175.